

Vaslav Nijinskij, 1912

Světová moderna a avantgarda

Katedra divadelních studií FF MU
jaro 2023

Moderna

- filozofické a umělecké hnutí
- doba proměn, krizí a vizí
- datace závisí na interpretaci:

1789–1914 neboli tzv. dlouhé století

1850–1930

přelom 19. a 20. století

Stříbrný věk (v Rusku)

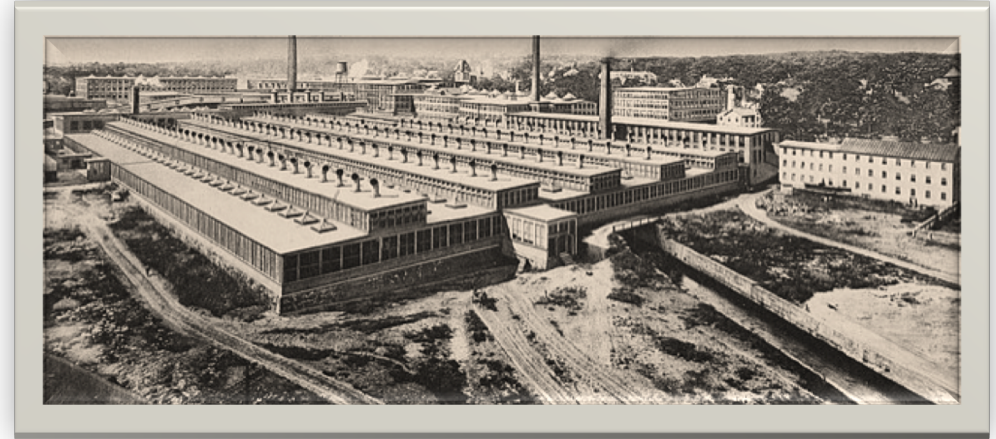
- krize a sociokulturní změny se vrací ve vlnách

Turner *Rain, Steam and Speed*, 1844

Změny Evropy a USA – průmysl

- průmyslová revoluce
- industrializace
- pára, uhlí, elektřina
- nové stroje, zefektivnění a zrychlení výroby
- kumulace peněz
- nová sociální třída – proletariát
- Česká televize *Industrie* – dokument o prvních továrnách na našem území
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13081530950-industrie-roboti-nastupuji/> (první 4 díly)

Změny Evropy a USA

– demografie

- nárůst populace (ztrojnásobení za 1 století)
- přesun chudého obyvatelstva z venkova do měst
- přesun bohatého obyvatelstva na venkov
- rozvoj měst
- prodloužení doby dožití (technika a medicína)
- muži mizí z rodinného života (továrny, úřady)
- plánované rodičovství
- volná láska (život na „psí knížku“), uvolnění rigidní křesťanské morálky

Změny Evropy a USA – náboženství

- oslabení protestantismu
- sekularismus
- rekatolizace
- emancipace judaismu – sionismus
- okultismus, mystika, nové sekty
- asijská náboženství – hinduismus, bráhmanismus, buddhismus, jóga
- nová spiritualita – H. P. Blavatská, R. Steiner, G. I. Gurdžijev

Změny Evropy a USA – politika

- nová politická síla – sociálně demokratická strana
- marxismus
- anarchismus
- konzervatismus
- extremistická hnutí – komunismus, fašismus, nacismus...
- rozšiřování volebního práva – proletariát, ženy
- komuny

Změny Evropy a USA – média

- tisk
- fotografie
- fonograf
- telegraf
- rozhlas
- film

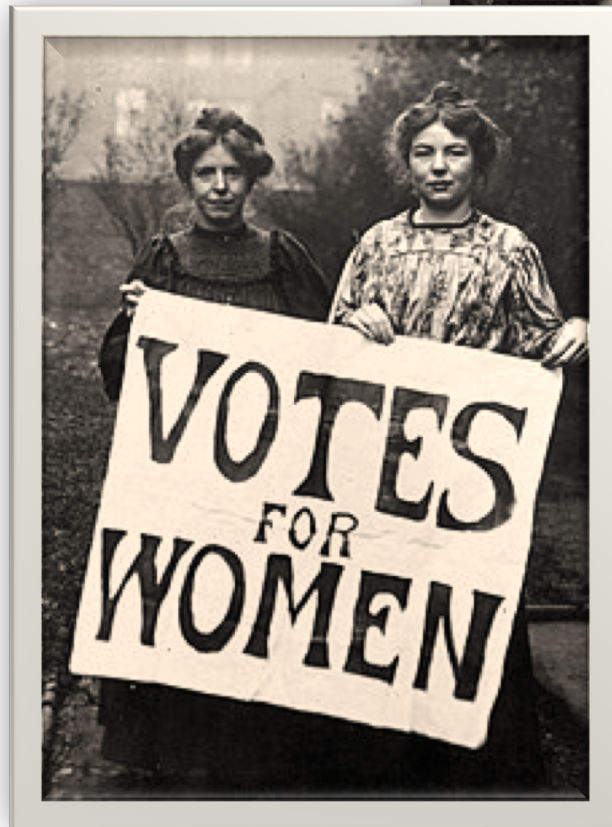

Změny Evropy a USA – nové humanitní vědy, nová hnutí

- psychologie
- antropologie
- sociologie

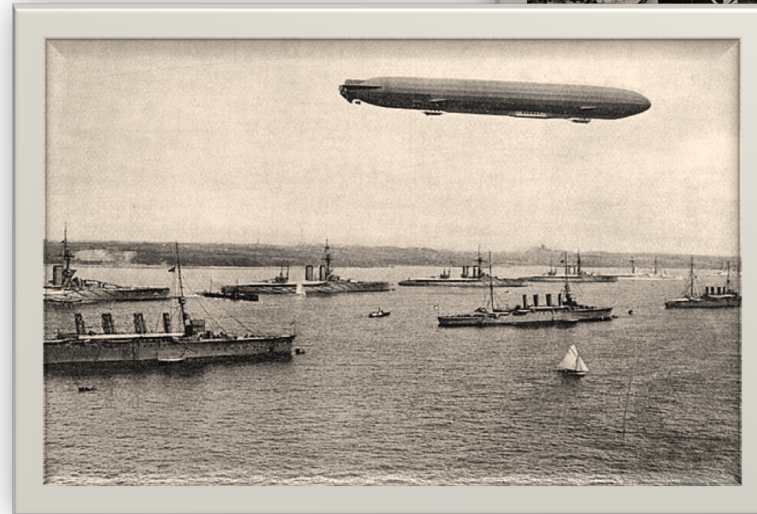
- feminismus
- veganství
- pacifismus
- sexualita

- ...

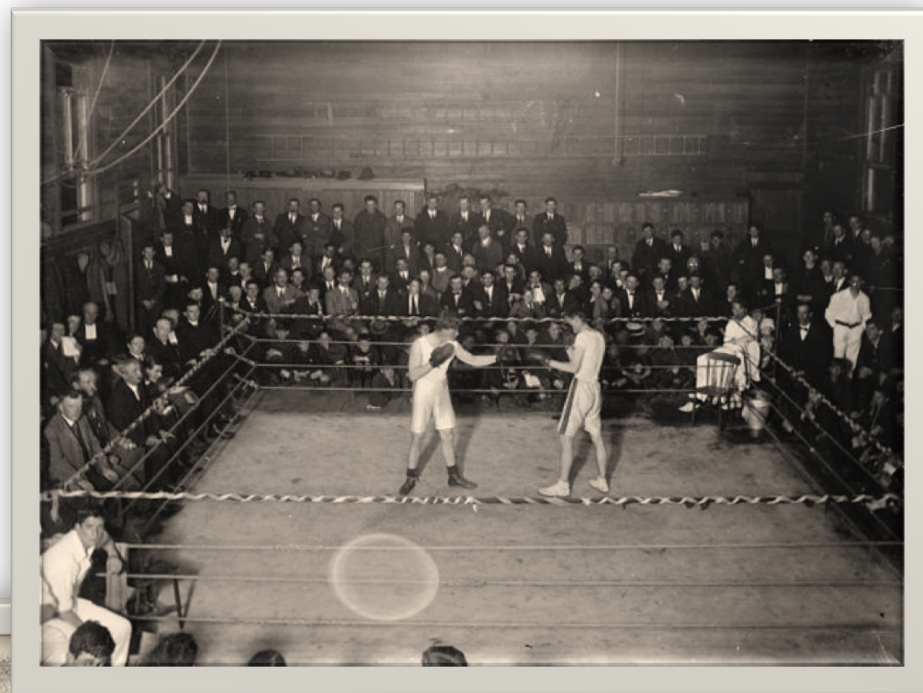

Změny Evropy a USA – cestování

- dostavníky
- vlaky
- bicykly
- omnibusy
- tramvaje
- motocykly
- automobily
- balóny
- vzducholodě
- letadla

Změny Evropy a USA – sport, turismus...

Změny Evropy a USA – kolonialismus, imperialismus, nacionalismus

- kolonialismus 2. pol. 19. století zaměřen na Afriku a Asii
- technologická a vojenská dominance evropských zemí a USA
- politické utopie

Literatura

Hry – povinné

APOLLINAIRE, Guillaume. *Prsy Tiresiový: nadrealistické drama o dvou jednáních s prologem*. Praha: Odeon, 1994.

CLAUDEL, Paul: *Zvěstování Panně Marii*. Praha: Orbis, 1968.

ČECHOV, Anton Pavlovič: *Racek*. Praha: Artur, 2015.

GORKIJ, Maxim: *Na dně*. Praha: Artur, 2010.

HAUPTMANN, Gerhard: *Tkalci*. V Praze: Československé divadelní a literární jednatelství, 1953

HOFMANNSTAHL, Hugo von. *Kdokoli*. Praha: Opus, 2020.

IBSEN, Henrik. *Divoká kachna*. In IBSEN, Henrik. *Hry 1*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2006.

IBSEN, Henrik. *Nepřítel lidu*. In IBSEN, Henrik. *Hry 1*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2006.

JARRY, Alfred. *Ubu*. Praha: KRA, 1993.

MAETERLINCK, Maurice. *Ariana a Modrovous a jiná dramata*. Praha: Orbis, 1962.

MAETERLINCK, Maurice. *Krátké hry o smrti. Mníšek pod Brdy: Na konáři*, 2014.

MAETERLINCK, Maurice. *Modrý pták: hra o dvanácti obrazech*. Praha: DILIA, 1992.

PIRANDELLO, Luigi: *Šest postav hledá autora*. Praha: Artur, 2008.

ROSTAND, Edmond: *Cyrano z Bergeracu*. Praha: Artur, 2017.

SCHNITZLER, Arthur. *Rej*. Praha: DILIA, 1986.

SCHNITZLER, Arthur. *Udatný Kasián*. Praha: Orbis, 1962.

STRINDBERG, August: *Slečna Julie* (1888), *Hra snů* (1901)

ŠRÁMEK, Fráňa. *Červen*. Praha: Zátíší, Knihy srdce i ducha, 1923.

WEDEKIND, Frank. *Lulu*. Praha: Bursík a Kohout, 1914.

WEDEKIND, Frank. *Probuzení jara*. Artur, Praha 2011.

Hry – doporučené

BLOK, Aleksandr Aleksandrovič. *Dramatika ruského symbolismu : malé hry o lásce v originále a překladu*. Eds. Danuše Kšicová - Pavel Klein. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

MAJAKOVSKIJ, Vladimir. *Mysterie-Buffa*. In. MAJAKOVSKIJ, Vladimir. *Spisy*. SNKLHU, Praha 1957.

VERHAEREN, Émile. *Svítání*. Praha: Jan Fromek, 1925.

WITKIEWICZ, Stanislaw Ignacy. *Hry*. Odeon, Praha 1986.

Odborná literatura – povinná

BABLET, Denis. Scénické revoluce dvacátého století. Scénografie, Divadelní ústav, Praha 1976/2.

CRAIG, Edward Gordon. *O divadelním umění*. Praha: Divadelní ústav, 2006.

CSÁKY, Moritz. *Dramatika viedenskej (vídeňské) moderny : Arthur Schnitzler, Hugo von Hoffmannsthal, Hermann Babr, Karl Kraus*. Edited by Anna Grusková. Bratislava: Divadelný ústav, 1999.

FISCHER-LICHTE, Erika. *Dejiny drámy : epochy identity v divadle od antiky po súčasnosť*. Bratislava: Divadelný ústav, 2003.

HYVNAR, Jan. *Francozská divadelní reforma : od Antoina k Artaudovi*. V Praze: Pražská scéna, 1996.

KŠICOVÁ, Danuše. *Secese : slovo a tvar*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.

NIETZSCHE, Friedrich. *Zrození tragédie : z ducha hudby*. Praha: Karel Stibral, Studentské nakladatelství Gryf, 1993.

- **Odborná literatura – doporučená**

- BORSCHIED, Peter. *Virus času: kulturní dějiny zrychlování*. Praha: Mladá fronta, 2007.
- BRETON, André. *Manifesty surrealismu*. Praha: Herrmann & synové, 2005.
- DE MICHELI, Mario. *Umělecké avantgardy dvacátého století*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1964.
- DEÁK, František. *Symbolistické divadlo*. Vyd. 1. Bratislava: Tália-press, 1996.
- FREUD, Sigmund. *Výklad snů*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997.
- HONZL, Jindřich. *Moderní ruské divadlo*. Praha, 1928.
- HYVNAR, Jan. *Virtuosové: k evropskému herectví 19. a počátku 20. století*. Praha: KANT, 2011.
- JACQUES-DALCROZE. *Rytmus*. Průlom, Praha, 1927.
- KŠICOVÁ, Danuše a Pavel KLEIN. *Dramatika ruského symbolismu, 3, Malé hry o lásce. Bufonáda - Neznámá - Tajemný host. Originál a překlad*. Brno: MU, FF, Ústav slavistiky, Ústav pro studium divadla a interaktivních studií, 2004.

PELÁNOVÁ, Anita. *Výtvarné avantgardy 20. století*. Praha: Karolinum, 2010.

ROLLAND, Romain. *Divadlo lidu*. Praha: Ústav pro učebné pomůcky průmyslových a odborných škol, 1946.

SIBLÍK, Emanuel. *Tanec: projev života a umění*. Praha: F. Topič, 1917.

TAIROV, Aleksandr Jakovlevič. *Odpoutané divadlo*. Edited by Alena Morávková. V Praze: Akademie múzických umění, 2005.

TEIGE, Karel. *Svět, který se směje*. Praha: Akropolis, 2004.

TEIGE, Karel. *Svět, který voní*. Praha: Akropolis, 2004.

WAGNER, Richard. *Wagner o hudbě a o umění*. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1959.

ZWEIG, Stefan. *Léčení duchem*. Odeon, Praha 1981. (kapitola o Sigmundu Freudovi)

ZWEIG, Stefan. *Svět včerejška*. Torst, Praha 1994.

Jára Cimrman inspirující

- <https://www.youtube.com/watch?v=eNDEEEy7Qzo>